

a folyóirat címe: szerkesztője *N. D. Cocea*, annyi kitűnő kezdeményezés érdeme. „Arra vállalkozunk, — írja szerkesztői bevezetőjében, — hogy tudományos módszerességgel a dialektikus materializmus széles alapján tárgyaljuk meg napjaink minden ideológiai kérdését. — Nem valamely újabb politikai lapot akarunk utnak indítani, hanem egy tudományos elemző és összevető folyóiratot, mely azokat a gazdasági, bölcséleti, társadalmi és művelődési kérdéseket dolgozza fel, melyek a román társadalom valóságában időszerűek és rámutat azokra az erőkre, amik e társadalomban születnek és az új korszak felé törnek”. — A folyóirat valóban teljes képet igyekszik adni napjaink helyzetéről. Bölcséleti részében Ghi a Ionescu kivételes cikkét olvassuk a dialektikus módszerről, mely ennek a kérdésnek első széleskörű ismertetése román nyelven. Éles elméjű, megnyerő és közvetlen. De nem afféle dialektika a mellényzsebben, se nem tudakos szövegmagyarázat. A francia esszének szinte személyes közvetlensége árad írásából. Igen Örvendtes jelenség ez. Gh. I. iskolája német, eszejárása, írásmódora franciás. S ez nem pusztán felületi jelentőségű. Aki ismeri a marxizmus felfrissülését Franciaországban, tudja, hogy mire gondolunk. Ennek a felfrissülésnek hatása érzik Gh. Ionescunál is. Figyelemreméltóan írja: „Ha a művelődés történetében a marxizmus valóban az első tudományos szemlélet, mely a tudománnyal és az idő szellemével elválaszthatatlanul összeforrt, akkor kétségtelen, hogy érvényessége attól függ, milyen mértékben képes magába fogadni a művelődés minden tényét. Minden merev dogma a bénulás jele; minden cenzura vagy dogmatikus visszautasítás — öngyilkosság. Az emberi művelődés egyetlen új értéke sem maradhat idegen a marxizmustól. Mint a múlt folytatójának és a jövő hordozójának az kell legyen a jelszava, hogy semmit el ne hanyagoljon, sőt ellenkezőleg: mindent magába fogadjon” — *Henri Chassagne*, a fiatal francia bölcséleti író a *Neohegelianizmus a mai Olaszországban* címmel írt érdekes cikket a hegelianizmus maradi kisajátítóiáról, míg *A. Serbulescu*, *P. Năvodoru*, *I. Constantinovski* és *A. Dumbreavă* a romániai, a németországi és a világgazdaság helyzetéről közölnek kitűnő elemzéseket. Igen jó népszerűsítő tanulmányt találunk a tudomány válságáról, érdekes szemléket, amik közül kiemeljük *M. R. Paraschivescu* bírálatát, *Mircea Eliade* új regényéről. A szépirodalmi részben *Paul Paun* szabad verse meleg, bár kissé szétfolyó invokáció; *Virgil Teodorescu* szavadverse prózai és szentenciózus. *Al. Sahia* elbeszélése (A munkanélküliség nem ismer fajokat), bár időszerű realizmusa a román irodalomban uttörő, címével és befejezésével abba a sajnálatos hibába esik, amit *Malraux* (*volonté de prouver*), a bizonyítás észrevehető” szándékának nevez.

ERDÉLYI NÉPI SZINJÁTSZÓK. Érdekes szinpadai kísérlet teszi aktuálissá a kollektív szinjátszás és a népi színműirodalom kérdéseit. *Szentimrei Jenő* három, Cluj környéki község földművelakosságából népi szinjátszókat toborozott össze, akik egy drámává nagyított ballada (*Csáki bírónő lánya*) laza és szinte cselekménytelen keretében önmaguk természetes mozgásával és hangjával léptek szinpadra és adták élő táncukat, dalaikat, népszokásaikat. A szerző szinte teljesen kikapcsolta alkotóegységét. A darab csak arra való, hogy a földművesjátékos — legény, leány, asszony, ember, öregasszony és gyerek — a maga őszinte alakjában kerülhessen a szinpadra. Ezért a szüksézáru nyelv, az egyéni lélekrajz helyett tömegtipusok, vontatott, egyszerű cselekmény s a minél több betét; dalos gyermekjáték, legénytánc, fonó asszonyok éneke,

menyegzői népi rigmusok. A falu, játszik s nem önálló egyedek, a nép ~~szörög-forong~~ a színpadon, nem paraszt- és parasztember. Viszont jellemző, hogy ahol a cselekményt előbbrevívő alakra van szükség, ott mégis színésszel vagy polgári műkedvelővel segíti ki a szerző a játékot...

A falusiak mesterkéletlen, egyszerű és nyers szerepeltetése kétségtelenül pozitívum, ha a darab nem is elégített ki magasabb igényeket. Pozitívum, mert e kísérlet tudatos lázadás az uraságoktól levetett kulturformák, az utánzó pótirodalom, a giccses műkedvelődsdi ellem Lázadás, mely felszabadítja a földművest alacsonyabbrendűségi érzetéből és saját osztálykulturájának nyílt megvallására bírja. Már az a pusztá tény is, hogy ezek a falusiak, akik reggelenként a friss bivalytejet és tejszint hordják be a fővárosba és legényeiket, lányaikat a polgársághoz szolgáznak, cselédnek adják, most a színházban lépnek fel ősi művészetükkel, demokratikus fordulat abban az erdélyi magyar kulturában, amely egy végzetesen magábahulló és uri kulturahagyományokat konzerváló közeposztály történelmi vakságában tengődik. Kétségkívül a magyar kollektív népdráma kísérletéről van itt szó. Nagy kérdés azonban: mit ígér ez a kísérlet? Jelentheti-e a kollektív népjáték a teljes emberformálás és egyéni lélekrajz elsikkadását, a cselekmény leépítését és a pusztá keretszerűségét, a bátor művészi alakítás háttérbeszűritését? Fejlődőképes-e az a népdráma, amely nem több népi formahűségénél, s csupasz dekoráció és etnográfia?

Szentimrei ott téved, amikor következetesen kikapcsolja a kollektív népdramából a kollektív művészt s azt várja, hogy a népi formák felelevenítése egymagában elegendő legyen a földműveskultura érvényesítésére Szellemi életünkben. Hiányzik belőle az az egyéni alkotószándék, hogy a népélet mai lüktetését, az élő népvalóságot emelje a hagyományos magyar népi kultura mesterkéletlen és őszinte közösségi formáiba. Nem tudja azt, hogy a népdal, néptánc, népszokás a régi jobbágyközösség szellemi terméke csupán és feltartóztatlanul elenyésszik, ha kihűlő formamaradványait korszerű paraszti osztálytörekvések nem teszik magukévá. Szentimrei nem a calateli tejesek, földművesek szolgálégyenyek és cselédlányok mai valóságát ragadja meg, hogy a népvalóság művészi kifejezése új közösségi kulturát teremjen, hanem az elmult valóság formái emlékeibe kapaszkodik. Az eredmény paraszti hangok és mozgások tagadhatatlan alaki eredetiségén és őszinteségén túl: megrekedés. Ilyen körülmények között legfeljebb variálni lehet az etnográfiai betéteket, de semmiképpen sem lehet művészién továbbfejleszteni a magyar népi színjátszást. A muzeális formaőrzés és dokumentatív önismétlés a leghamarább maguk a földművesek számára válhatik unalmassá. A lelki problémáik játékos kifejezésére vágyódó öregek és fiatalok számára, akiket Szentimrei eddigi kísérletezése felszabadított ugyan egy önsikkasztó polgárutánzás lelki nyűgei alól, de ugyanekkor egyéniség nélküli és lélektelen formafigurává is merevített a színpadon.

Nem hisszük, hogy a falusi dolgozók emberi őszintesége kimerül egy régi közösségi kultura formatörmelékének idézésével. Ellenben annál bizakodóbban feltételezzük, hogy mai életviszonyaik, valóságos helyzetük és gondjaik, közös népsorsuk tudatosítása új, élőbb közösségi formákat teremtsen és új virágzásba hajtja a már-már elpusztuló népművészetet. *Balázs Béla* külvárosi német munkásszínpadaira gondolunk, ahol a mindennapi küzdelmes élet s az egymásra tornyosuló aktuális események művészi eljátszását hagyományos német népi formák felelevenítése tette könnyűvé, hatásossá, maradandó becsűvé és népszerűvé. Ezeken a színpadokon a német munkás-színjátékos régi karácsonyi népjátékok rigmu-

saival, jobbjágydalok ősi ütemén, misztériumdrámák egyszerű és hatásos szimbolikájával fejezett ki tüzesen mai mondanivalót. Ezeket a népi munkásszínpadokat megsemmisítette a barna fasizmus, az új közösségi kultúra helyébe újból a német polgárság hamis romantikája és műnépiessége került. A demokratikus erők ébredése nálunk lehetővé teszi a demokratikus népi színpadkísérleteket. S mennyivel könnyebb a dolgunk éppen a magyar földművesek között, akikből még nem veszett ki a régi jobbjágykultúra ösztönös ritmusa és formahagyománya. Valóban csak a kísérletezők szociális realizmusán múlik, hogy a népi dráma a magyar színjátszás történetében új szakaszt nyit-e.

Szentimrei földművesszínpada márciusban Magyarországon fővárosában vendégszerepel. Aggasztó ez a gyors siker. Az előadásokat rendező színiroda jóvoltából *Bethlen Margit grófnő*, a „neves magyar író”, nyitja meg az első estét ünnepi szóval. Nem felejtettük el a *Háry János* paraszti eljátszását! A csákvári földművesek úttörő kezdeményezéséből végül is a budapesti idegenforgalom slágere, híres című látványosság! *Gyöngyösbekrétá!* lett: Mi lesz az erdélyi kollektív népdráma sorsa? Kiheveri-e a kezdet tévedéseit s lesz-e bátor népsors-felmutatás? Lesz-e új, feltörekvő magyar népművészet termőháza? Féltjük Szentimrei kezdeményezését... Aggódva lapozzuk fel a *Színházi Élet* legközelebbi számait. Calateli munkás magyarok arcával találkozunk majd ott a sztárok és arisztokraták képei között. S abban a kápráztató ködben visszacsúszni a polgári műkedvelősi és egy álnépies formacsillogtatás hamis világába szinte észrevétlen kicsi mozdulat. *Balogh Edgár*

UFOLYÓIRAT SZLOVENSZKÓN. Január 15.-én, *Barta Lajos* szerkesztésében, *Világ* címmel új folyóirat első száma jelent meg Pozsonyban. A magyar nyelvű folyóiratirodalomban kétségkívül újszerű kezdeményezés öltött testet ezzel a kéthetenként megjelenő revűvel. A párizsi *Lu* és más lapok anyagának ügyes felhasználásával olyan montázst nyújt, amely joggal tart számot széles értelmiségi rétegek érdeklődésére. A folyóirat iránya haladó. Mindenesetre a szónak tágabb értelmében. Tartalmával ügyesen kapcsolódik be az időszerű kultúreseményekbe. A második számban pl. nagyon érdekes utalásokat találunk a Romain Rolland jubileummal meg egy másik fontos évfordulóval kapcsolatban. A lapban eredeti anyaggal szereplő, egyébként kevés számú író jórésze a csehszlovákiai magyarság haladó értelmiségének legjavából kerül ki. *Neufeld Béla* mindjárt az első számban két kitűnő ismertető cikkel szerepel.

Sajnálatos ellentétet képeznek ezzel a szép külföldi anyaggal a lap csehszlovákiai vonatkozású közleményei. A belföldi kérdések feldolgozása nemcsak elégtelen, hanem vitán felülállóan kívül is esik a következőket haladás síkján. Ez a lapról-lapra előbukkanó fogyatékoság a külföldi vonatkozású szemelvények megmontázsok értékét és hatását szükségszerűen erősen lerontja. Minden haladó folyóirat magától értetődő követelménye az időbeli párhuzamosság mellett a helyi aktualitás. Annyira átütő erejű igazság ez, hogy a valóban nehéz körülmények közt megjelenő folyóiratok is mindent elkövetnek megvalósítására. Amennyiben a Csehszlovákia nyújtotta lehetőségek közt mondunk le a helyi problematika feldolgozásáról vagy pedig, ha ezt nem a korszerű haladás, hanem az aktivista opportunitás szellemében tesszük, a lap haladó szellemét kockáztatjuk. A *Világ* ebben a tekintetben föltétlenül bírálattal hív ki és irányváltoztatásra szorul.

Mindenesetre igaz az, hogy egy folyóirat, az élő szervezetekhez ha-